KOPSAVILKUMS

Pateicoties KF un ERAF atbalstam, 2007. – 2013. gada plānošanas perioda DP "Infrastruktūra un pakalpojumi" ietvaros tika veikti ieguldījumi piecās vides un dabas aizsardzības jomās: ūdenssaimniecība, atkritumu apsaimniekošana, pielāgošanās klimata pārmaiņām, t.sk. aizsardzībā pret plūdu riskiem, bioloģiskās daudzveidības un dabas resursu saglabāšana un ilgtspējīga izmantošana, vides piesārņojuma risku novēršana.

Ūdenssaimniecības jomā tika īstenota 3.4.1.1. aktivitāte "Ūdenssaimniecības infrastruktūras attīstība apdzīvotās vietās ar iedzīvotāju skaitu līdz 2000" un 3.5.1.1. aktivitāte "Ūdenssaimniecības infrastruktūras attīstība aglomerācijās ar cilvēku ekvivalentu lielāku par 2000". Aktivitāšu ietvaros tika veikta ievērojama centralizētās kanalizācijas un ūdensapgādes tīklu paplašināšana, kā arī notekūdeņu attīrīšanas iekārtu un cauruļvadu rekonstrukcija u.c. Abu aktivitāšu uzraudzības rādītāju mērķa vērtības ir uzskatāmas par sasniegtām, tāpat kā aktivitāšu mērķi. Faktiskās ietekmes un lietderības analīze liecina, ka minētās aktivitātes ir devušas ievērojami lielāku ieguldījumu nacionālo vides mērķu sasniegšanā nekā sākotnēji plānots. Veiktās investīcijas ir bijušas nozīmīgas Latvijas mērogā, un bez ES fondu atbalsta šāda mēroga aktivitātes nebūtu bijušas iespējamas. Būtisks ieguldījums tika veikts Direktīvu 91/271/EEK un 98/83/EK prasību īstenošanā, kā rezultātā 2017. gadā centralizētais kanalizācijas pakalpojumu pārklājuma līmenis sasniedza 94,4%. Komunālo notekūdeņu centralizētās kanalizācijas sistēmas un ūdensapgādes pakalpojumu pieejamība ir nodrošināta gandrīz 100% apmērā 27 no 89 aglomerācijām. No 2006. - 2008. gadam pieslēgumi un pārklājums tika plānoti atbilstoši iedzīvotāju skaitam, taču būtiska iedzīvotāju skaita samazinājuma dēļ faktiskā ūdenssaimniecības pakalpojumu pieejamība tika nodrošināta lielākā apjomā. Tādēļ, lai arī turpmāk nodrošinātu Direktīvas 91/271/EEK prasību izpildi, ir svarīgi panākt relatīvi nelielus infrastruktūras uzlabojumus, izmantojot centralizētus vai decentralizētus risinājumus. Tāpat arī ir svarīgi stimulēt faktisko pieslēgumu izveidi, kā arī nodrošināt veco cauruļvadu pakāpenisku atjaunošanu un atbilstošu jauno cauruļvadu amortizācijas plānošanu.

Atkritumu apsaimniekošanas jomā tika īstenota 3.5.1.2.1. apakšaktivitāte "Normatīvo aktu prasībām neatbilstošo izgāztuvju rekultivācija", 3.5.1.2.2. apakšaktivitāte "Reģionālu atkritumu apsaimniekošanas sistēmu attīstība" un 3.5.1.2.3. apakšaktivitāte "Dalītās atkritumu apsaimniekošanas sistēmas attīstība". Uzraudzības rādītāji attiecībā uz rekultivēto normatīvo aktu prasībām neatbilstošo atkritumu izgāztuvju skaitu, papildu iedzīvotāju skaitu, uz ko vērsti atkritumu apsaimniekošanas projekti, un apglabāto sadzīves atkritumu samazinājumu vērtējami kā sasniegti. Pretēja situācija ir vērojama attiecībā uz uzraudzības rādītāju "Dalītās atkritumu savākšanas punktu skaits" un nacionālajā likumdošanā un ES Direktīvās noteikto prasību izpildi - pastāv augsts risks nesasniegt tajos noteiktos atkritumu pārstrādes mērķus arī pēc 2020. gada. Atkritumu datu vākšanas un analīzes sistēmai ir nepieciešami pilnveidojumi, lai sinhronizētu definīcijas, ievācamo datu kopas un datu kvalitāti, kā arī precizēta nacionālo un reģionālo mērķu kvantifikācija. Uzmanība jāpievērš bioloģisko noārdāmo atkritumu savākšanas un transportēšanas infrastruktūras atbalsta sistēmai arī pēc 2020. gada, kā arī dalīto atkritumu savākšanas efektivitātei no mājsaimniecībām. ES fondu 2007. – 2013. un 2014. – 2020. gada plānošanas periodu pieredze arī liecina, ka atkritumu apsaimniekošanas sistēmas uzlabošanai ir būtiski attīstīt sabiedrības izpratnes veicināšanas un iesaistes pasākumus. Lai veicinātu atbildīgu attieksmi pret atkritumu nodošanu pārstrādei, ir nepieciešams aktīvi iesaistīt māju pārvaldniekus, biedrības, vietējās iniciatīvas grupas, apkaimju biedrības,

kaimiņu domubiedru grupas, atkritumu savākšanas organizācijas un NVO. Pretējā gadījumā iespējas rast izmaksu efektīvus risinājumus pārstrādes mērķu sasniegšanai ir apgrūtinātas.

Klimata pārmaiņu pielāgošanās jomā, t.sk. aizsardzība pret plūdu riskiem, tika īstenota 3.4.1.5.1. apakšaktivitāte "Plūdu risku samazināšana grūti prognozējamu vižņu-ledus parādību gadījumos" un 3.4.1.5.2. apakšaktivitāte "Hidrotehnisko būvju rekonstrukcija plūdu draudu risku novēršanai un samazināšanai". Veiktie ieguldījumi nodrošināja nacionālajā likumdošanā un Direktīvā 2007/60/EK noteikto prasību izpildi attiecībā uz plūdu riska izvērtēšanas un pārvaldības sistēmu un upju baseinu apgabalu integrēto apsaimniekošanas plānu izstrādi un ieviešanu. Apakšaktivitāšu ietvaros tika atbalstīti pasākumi nacionālās nozīmes plūdu riska teritorijās, kopumā sasniedzot aktivitāšu mērķus un noteiktos uzraudzības rādītājus. ES fondu 2007. - 2013. gada plānošanas perioda pieredze liecina, ka turpmāk jāpievērš uzmanību aizsargpasākumu saskaņošanai starp kaimiņu pašvaldībām, kā arī jāturpina darbu pie preventīvajiem pasākumiem saistītajās jomās (piemēram, būvniecības regulējums, informēšanas sistēmas).

Bioloģiskās daudzveidības saglabāšanas jomā tika īstenotas divas aktivitātes: 3.4.1.3. "Bioloģiskās daudzveidības saglabāšanas ex situ infrastruktūras izveide" un 3.5.1.3. "Infrastruktūras izveide Natura 2000 teritorijās". To ietvaros tika uzbūvēts multifunkcionāls oranžēriju siltumnīcu komplekss, sniedzot būtisku ieguldījumu starptautisko saistību izpildē attiecībā uz bioloģiskās daudzveidības saglabāšanu, kā arī samazināta augsnes erozija, mazināts eitrofais piesārņojums, optimizēta apmeklētāju plūsma un nodrošināta dabas teritoriju pieejamība Natura 2000 teritorijās. Šī aktivitāte tika īstenota, jo lielākajai daļai projektā iekļautajām teritorijām trūka nepieciešamās infrastruktūras un apmeklētājiem trūka informācijas par šo teritoriju robežām, apmeklēšanas noteikumiem un apskates objektiem, kā rezultātā tika neatbilstoši noslogotas īpaši jutīgas zonas. Uzraudzības rādītāji un aktivitāšu mērķi vērtējami kā sasniegti, turklāt īstenošanas gaitā uzlabojot ieviešanas efektivitāti. Neskatoties uz to, aizsargājamo sugu un biotopu stāvoklis Latvijā būtiski nav uzlabojies. Īstenošanas pieredze liecina, ka nākotnē papildu uzmanība pievēršama plašākai pasākumu koordinācijai ar citiem fondiem un institūcijām un dabas kapitāla uzskaites sistēmas attīstīšanai, kas uzlabotu optimālo ieguldījumu risinājumu identificēšanu. Izveidotās infrastruktūras un nākotnes ieguldījumu apsaimniekošanā būtiski pastiprināti sekot līdzi mehānismiem, kas atbalsta īstenoto aktivitāšu ilgtspēju, veicinot papildu ieņēmumus atbalstītajos objektos un stimulus arī citu jomu aktivitāšu ietvaros. Nākotnē būtiski koncentrēt investīcijas sugu un biotopu aizsardzības plānos identificēto būtiskāko problēmu risināšanai.

Investīcijas vides piesārņojuma risku novēršanas jomā tika vērstas uz vēsturiski piesārņoto vietu sanāciju, kur nevar piemērot principu "piesārņotājs maksā" (3.3.1.6. aktivitāte "Liepājas Karostas ilgtspējīgas attīstības priekšnoteikumu nodrošināšana" un 3.4.1.4. aktivitāte "Vēsturiski piesārņoto vietu sanācija"), un vides monitoringa un kontroles infrastruktūras un vides informācijas sistēmas uzlabošanu savlaicīgai vides risku novēršanai (3.5.1.4. aktivitāte "Vides monitoringa un kontroles sistēmas attīstība"). Aktivitāšu ietvaros ieguldījumi tika veikti gan sanācijas pasākumu īstenošanai, t.sk. piesārņojuma avota likvidācijai, piesārņotā areāla sanācijai un sanācijas procesā izņemtā piesārņojuma utilizācijai, gan gaisa un ūdeņu monitoringa veikšanai nepieciešamā aprīkojuma, iekārtu un programmatūras iegādei un uzstādīšanai. Vides piesārņojuma risku novēršanas aktivitātes deva būtisku ieguldījumu nacionālo un ES vides politikas mērķu izpildē, it īpaši ņemot vērā, ka vēsturiski piesārņoto vietu sanācijai un monitoringa un kontroles sistēmas attīstībai ir nepietiekams un nepatstāvīgs valsts finansējums un ES fondu vai citu finansējuma avotu piesaiste ir priekšnoteikums to īstenošanai. Šo aktivitāšu izmaksu lietderība ir vērtējama kā

augsta, par ko liecina aktivitāšu ietvaros sasniegtie mērķi, uzraudzības rādītāji un izmaksu efektivitāte, kā arī to sniegums nacionālo un ES vides mērķu sasniegšanā un radītie sociāli - ekonomiskie ieguvumi. Taču turpmākajiem ES fondu plānošanas periodiem vēsturiski piesārņoto vietu sanācijas projektiem ieteicams ieviest papildu uzraudzības rādītājus, kas raksturotu piesārņojuma apjomu, piesārņojošo vielu koncentrāciju un to plānoto samazinājumu, kā arī nodrošināt, ka pirms veikt padziļinātu piesārņoto vietu izpēti pirms sanācijas darbu veikšanas, lai noskaidrotu precīzu piesārņojuma apmēru, izmantojamās sanācijas metodes un kopējās izmaksas sanācijas darbu veikšanai. Tāpat arī ieteicams piesārņoto vietu sanācijas projektos iesaistīt potenciālos labuma guvējus, piemēram, pašvaldības, uzņēmumus vai privātpersonas, piedāvājot nodokļu atlaides, kredītu procentu subsīdijas, aizdevumu garantijas vai zemes nomas maksas atlaides ilgtermiņā. Plānojot investīcijas vides monitoringa un kontroles infrastruktūras un vides informācijas sistēmas uzlabošanai, ieteicams ņemt vērā pašreiz izmantojamo iekārtu vecumu (paredzamo atlikušo kalpošanas laiku) un citus saistītos aspektus, kā, piemēram, saņemto iedzīvotāju sūdzību skaitu par iespējamo vides piesārņojumu. Vides piesārņojuma risku novēršanai nepieciešams turpināt piesaistīt investīcijas un palielināt kopējā finansējuma apjomu šādu projektu īstenošanai pēc 2020. gada, kas radīs vajadzību izmantot dažādus finansēšanas mehānismus